

vistu, a napose onima koji su aktivno angažirani na zaštiti arhivskoga gradiva izvan arhiva.

Na kraju, nužno nam se nameće pitanje jesmo li mi, kao arhivistička zajednica Hrvatske, uza sve objektivne poteškoće i prepreke, učinili dovoljno kako bi i hrvatski arhivistički provedbeni propisi ugledali svjetlo dana, barem za ona područja koja osnovni Zakon ne dotiče ili ih tretira vrlo nedorečeno.

Silvija Babić

AMERICAN ARCHIVIST, br. 1/1999, br. 2/1999.

Časopis *American Archivist* u izdanju Udruženja američkih arhivista izlazi dva puta godišnje. Pored nastojanja da sustavno prati napredak struke u teoretskom i praktičnom smislu, časopis također daje prikaz smjerova kulturnog, društvenog, pravnog i tehnološkog razvitka koji utječu na prirodu zapisanih obavijesti i potrebu njihova stvaranja i čuvanja. Nakon stanke od nekoliko godina, u ovom broju *Arhivskoga vjesnika* prikazat ćemo dva izdanja časopisa iz 1999. godine.

U prvom broju, nakon uvodne riječi izdavača, slijedi prvi u nizu članaka "Informacijska kultura i arhivski zapis" S. Lubara. U njemu autor raspravlja o promjenama koje nove tehnologije postavljaju pred arhiviste, naglašavajući, u prvom redu, one koje utječu na arhivističke ideje o obavijestima u arhivima i njihovom mjestu u našoj kulturi. Novo poimanje obavijesti i znanja nužno mijenja i način na koji razumijevamo samo arhivsko gradivo. U tom kontekstu, on se usredotočuje ne samo na promjene u nastanku i korištenju arhivskoga gradiva, već i na pitanje arhivskoga gradiva kao izvora moći. Iako je u literaturi često isticano da stvaranje arhivskoga gradiva znači i stvaranje moći, on ide i korak dalje, naglašavajući da prava moć znači i ostvarivanje nadzora nad tim gradivom.

Pitanjem predodžbi o arhivima i arhivistima u širokom rasponu raznorodne literature bavi se A. Schmuland u članku pod naslovom "Slika arhiva u fikciji: analiza i komentar bibliografije". Riječ je o studiji slike arhiva i arhivista temeljenoj na analizi 128 novela. Većina autora u spomenutim novelama doživljava arhive kao zbirke rukopisa i rijetkih knjiga, a arhiviste kao ljude koji brinu o tim zbirkama. Dio autora promatra pak arhivsko gradivo kao beskorisne dijelove podataka, dok ih dio zauzima suprotno stajalište. Dio ih promatra kao nešto obavijeno velom tajni, a znatan dio izjednačuje ih ili miješa s knjižnicama. U svakom slučaju, zaključak je autorice, ako i postoji javno vrednovanje gradiva, ne postoji ono arhivista. Arhivisti su u novelama u različitim kontekstima prikazani uglavnom kao vrsni poznavatelji svoje struke, ali i ljudi bez osobita interesa za svijet koji postoji izvan zidova arhiva. Na kraju,

kao jedno od mogućih rješenja za promjenu takvih predodžbi ili predrasuda autor vidi u popularizaciji struke, ali i educiranju samih arhivista o razlici između stvarnosti i stereotipa o njima.

U članku pod naslovom "Zeleni arhivizam: odgovor arhivista na istraživanje okoliša", T. Welch raspravlja o korištenju arhivskoga gradiva u arhivima od strane istraživača okoliša te naporima arhivista da zadovolje njihove potrebe. Autor govori o projektu pokrenutom 1980-ih godina s ciljem izrade plana rada za arhivsku struku. Relevantni su podatci prikupljeni temeljem upitnika upućenoga nizu arhiva diljem SAD-a, koji je i predstavljen na kraju članka. Arhivi su trebali odgovoriti na pitanja o gradivu vezanom uz istraživanje okoliša, ali i procijeniti nastojanja arhivista da potiču takva istraživanja. Članak daje pregled rezultata prikupljenih ovim putem. Rezultati su pokazali da u skladu s intenziviranjem istraživanja okoliša posljednjih godina, mnogi arhivi trebaju redefinirati svoj profesionalni identitet i postupke kako bi promovirali korištenje arhivskoga gradiva vezanog uz okoliš i dosegli razinu prepoznatljivosti za istraživače okoliša.

Sljedeći je članak pod naslovom "Integrirani arhivski i spisovodstveni programi u stručnim udruženjima: studija i model" S.C. Wagnera. Stručna udruženja, smatra autor, igraju važnu i aktivnu ulogu u američkome društvu. Njihov je broj velik, a u SAD-u se kreće u desecima tisuća. Činjenica je da većina udruženja nema jasno razvijene arhivske i spisovodstvene programe. Stoga je cilj teksta da ponudi moguće strategije i taktike za implementaciju integriranih arhivskih i spisovodstvenih programa za udruženja. Autor je u članku predstavio studiju koja je trebala ispitati stanje takvih programa u Odsjeku za arhivsko i registraturno gradivo Društva onkoloških medicinskih sestara. Na temelju studije, izrađen je model za arhiviste i spisovoditelje u drugim stručnim udruženjima. Model je temeljen na 8 osnovnih načela, a u njegovoj implementaciji više je koraka, od promocije programa i razumijevanja njegovih ciljeva, do izrade nacrtu plana dokumentiranja što ga autor detaljno analizira. Na kraju se nalazi i prijedlog liste s rokovima čuvanja za gradivo udruženja, načinjen prema organizaciji i vrsti gradiva, a osim toga i prijedlog klasifikacijskoga plana za ovu kategoriju gradiva.

S. Hamburger u članku naslovljenom "Život uz potporu: subvencionirani projekti upravljanja katalogizacijom rukopisa", daje kraću analizu subvencioniranih projekata u području retrospektivne katalogizacije rukopisa, pri čemu kao temelj koristi tri projekta konverzije gradiva pojedinaca koji su pokrenuti u Knjižnici Virginije, Sveučilištu Virginije i Povijesnom društvu Virginije. Pri tome se posebice usredotočuje na to kako su u okviru svakoga od njih riješena pitanja djelatnika, obuke, kvalitete gradiva, tijeka radnog procesa, kontrole kvalitete, ali i dostupnosti.

U uvodnom dijelu članka pod naslovom "Revizija projekta elektroničkog gradiva pri Sveučilištu u Indiani", P. C. Bantin naglašava potrebu da se strategije i me-

metodologije za razvoj pojedinih programa revidiraju kako se teorija prenosi u praksu. Tako je i sa strategijom elektroničkih zapisa. Od izdavanja priručnika "Razvoj strategije za upravljanje elektroničkim zapisima – otkrića projekta elektroničkih zapisa Sveučilišta u Indiani" 1998. godine, došlo je do nekih značajnih promjena u metodologiji i strategiji implementacije programa upravljanja elektroničkim zapisima pri Sveučilištu. Ovaj članak raspravlja i pojašnjava postupak revizije programa. Unutar modela Sveučilišta u Indiani temeljno načelo bilo je da su zapisi proizvodi poslovnih aktivnosti i da oni trebaju biti sagledani i vrednovani samo u kontekstu poslovnih procesa. Sada se utvrdilo da treba doći do revizije metodologije i u analizi usvojiti pristup tzv. moderne strukturne analize. U skladu s tom analizom, metodologija Sveučilišta u Indiani raščlanjuje logičke procese u tri komponente: funkcije, transakcije (poslovni događaji) i elementarni procesi, koje autor detaljno pojašnjava. Osim revizije metodologije, pokazalo se da je potrebno izraditi i novu strategiju za implementaciju takve revidirane metodologije. Jedan od najvećih izazova s kojim su se suočili jest dobivanje pristupa samom sustavu i pristupa do podataka i dokumentacije. Sve ovo nije značilo odbacivanje postojećih načela ili primarnih ciljeva strategije za upravljanje elektroničkim zapisima Sveučilišta, već brojna poboljšanja u svjetlu nastalih promjena.

Na kraju slijede prikazi različitih izdanja od kojih ćemo ovdje spomenuti, npr. "Diary of a Dream: A History of the National Archives Independence Movement 1980-1985", Roberta M. Warnera, Metuchen, N.J. i London 1995, zatim prikaz "Cartographic Encounters. Perspectives on Native American Mapmaking and Use" u izdanju Malcoma Lewisa, Chichago 1998. Tu je i prikaz "The Archival Image: Collected Essays" Erica Ketelaara, Verloren 1997. i iz toga o konceptu zapisa (izvješće s druge konferencije u Stockholmu o arhivistici i konceptu zapisa) i drugi.

U prvom članku drugoga broja časopisa "Pretraživanje arhivskih obavijesnih pomagala korištenjem World Wide Web pretraživačkih alata", K. Feeney govori o pretraživanju on-line obavijesnih pomagala uz korištenje dva Internet pretraživača. Kroz analizu elektroničkih *full-tekst* obavijesnih pomagala nastoji se utvrditi njihova vrijednost kao sredstva za lociranje arhivskoga gradiva. Posljednjih desetljeća razvoj u komjutorskoj i mrežnoj tehnologiji ponudio je arhivistima nove mogućnosti da svoje gradivo učine dostupnijim, a obavijesti o gradivu elektronički pretraživima. Prvi korak u tom smjeru bilo je uvođenje USMARC formata za nadzor nad arhivskim gradivom, a zatim i izdavanje publikacije S. Hensena, "Arhivi, gradivo pojedina i rukopisi" 1983. godine. Značajna uloga u tome pripada i EAD-u (*Encoded Archival Description*).

Autorica analizira rezultate studije temeljene na obavijesnim pomagalima koja opisuju Povijesne zbirke Američkog Juga (*Southern Historical Collection*) u Odsje-

ku za rukopise Sveučilišta Sjeverna Karolina. Studija se usredotočila na pretraživanje gradiva pojedinaca i obitelji, uz korištenje 2 pretraživača: HotBot i AltaVista. Rezultati studije su ukazali na više problema. Prije svega, problem nekonzistentnog korištenja terminologije, kao i postojanje prevelikih nizova za pretraživanje. Osim toga, rezultati studije istaknuli su potrebu stvaranja komparativne baze podataka arhivskih obavijesnih pomagala, koja će istraživačima omogućiti pretraživanje cjelovitog teksta, ali i potrebu da se nastavi s MARC zapisima povezanim s elektroničkim obavijesnim pomagalicama. Arhivisti zainteresirani za izradu elektroničkih obavijesti o gradivu, moraju jasno ispitati i definirati potrebe koje se očekuje da ti izvori ispune, kao i načine na koje oni mogu zamijeniti, dopuniti ili duplicirati druge opisne alate.

U drugom članku, "Pismenost, dokumenti i arhivsko gradivo u staroj atenskoj demokraciji", J. Sickinger ispituje trendove u proučavanju starogrčke pismenosti, naročito one povezane s arhivskim gradivom i natpisima klasične Atene. Naglašava kako su recentne studije starogrčke pismenosti previše pesimistične u svojoj procjeni praktičnog korištenja pisanih tekstova te da je ocjene da su Atenjani promatrali pismene dokumente prvenstveno u simboličkom smislu, da ih nisu koristili za šire praktične ciljeve ili pak čuvali na dulje vremensko razdoblje, potrebno revidirati.

Problemom financiranja arhivskih i spisovodstvenih programa na razini lokalne uprave, u svom se članku "Utjecaj subvencioniranja: ocjena arhivskih i spisovodstvenih programa na lokalnoj razini" bavi D. M. Weinberg. Nastojeći načiniti procjenu njihove efikasnosti proučio je izvješća o 51 projektu pokrenutom od strane lokalnih uprava uz financijsku potporu Komisije za nacionalne povijesne publikacije i zapise.

Sljedeći je članak N.J. Pareza pod naslovom "Zaštita antropološke baštine: CoPAR, antropološki zapisi i arhivska zajednica". Neobjavljeni antropološki zapisi sadrže različite obavijesti o prošlosti i suvremenoj ljudskoj raznolikosti, kao i obavijesti o povijesti antropologije i povezanim humanističkim i znanstvenim disciplinama. Brzina društveno-kulturnih promjena učinila je takve obavijesti nenadomjestivima. Ovaj članak opisuje napore Vijeća za zaštitu antropoloških zapisa (CoPAR) da osigura da svaka pojedina skupina takvih obavijesti bude sačuvana i dostupna sadašnjim i budućim korisnicima.

Koji se problemi javljaju u zaštiti antropoloških zapisa? Prije svega, jedan je u nedostatku znanja kod dijela antropologa o tome zašto i kako pravilno zaštititi i organizirati svoje gradivo. Zato je i jedan od ciljeva CoPAR-a učiniti ih svjesnima da moraju preuzeti odgovornost za obavijesti koje zapisuju, kao i da trebaju bilježiti svako osjetljivo pitanje prije negoli zapisi budu pohranjeni. Također, treba izbjegavati probleme koji nastaju izborom nekvalitetne podloge zapisa. Problem je i u nedostatku znanja dijela arhivske zajednice o vrijednosti antropoloških istraživanja, te

posebnim istraživačkim obilježjima i arhivskim potrebama. Arhivisti, npr., moraju biti svjesni važnosti zaštite različitih komplementarnih oblika antropoloških podataka, iako se neki mogu činiti redundantnima. Sljedeći je problem i u nedostatku sveobuhvatnijih, sistematičnijih i korisnicima pristupačnijih obavijesnih pomagala i baza podataka koji će pomoći istraživačima da identificiraju antropološki materijal i koriste ga efikasnije. Završava članak sugestijom kako arhivska zajednica može pomoći antropologiji da sačuva svoje kulturno znanje.

U članku pod naslovom "Arhivi u nesuglasju: tisak, dokumentarni filmovi i Byrdov arhiv", R. E. Goerler govori o značenju otkrića dnevnika i bilježnice Richarda Byrda, koji je 1926. prvi put uspio izvesti let do Sjevernoga pola, te 3 dokumentarca koja su izrađena na temelju navedenih otkrića. Osim o samom događaju, autor iznosi neka zapažanja o izvještavanju o ovom događaju kao i dokumentarnim filmovima. Kao najvažnije, nastoji prikazati utjecaj publiciteta na arhivske programe.

O krađi rukopisa Kongresne knjižnice potkraj 19. stoljeća u posljednjem u nizu članaka govori autor A.D. Purcell. Osim kraćeg osvrtu na spomenuti događaj u kojem su sudjelovali djelatnici Knjižnice, te sudski proces koji je uslijedio nakon njihova uhićenja, on ukratko oslikava i trenutno stanje sigurnosti u Knjižnici, kao i opće stanje sigurnosti potrebno u modernim knjižnicama i arhivima.

Od prikaza na kraju časopisa potrebno je posebice istaknuti prvi u nizu prikaz nekoliko standarda i pravila, među kojima i Pravila za oblikovanje osobnih, mjesnih i organizacijskih naziva, Standard za razvoj arhivske službe u Irskoj i australskog standarda AS 4390: Records Management.

Slijedi zatim pregled recentnih arhivističkih izdanja te na kraju zapisnici sa sastanaka Udruženja američkih arhivista.

Snježana Zgorelec

JANUS, Archival Review, International Council on Archives, 1999.2.

Međunarodno arhivsko vijeće (*International Council on Archives – ICA*) izdalo je drugi broj svoga arhivskog časopisa za 1999. godinu. Standardna naslovnica ukrašena je kineskim pečatima, što zajedno s uvodnim pozdravom Wang Ganga, predsjednika MAV-a i ravnatelja Kineske državne arhivske uprave, čini izvrstan uvod u ovo posebno izdanje *Janusa* posvećeno isključivo kineskim arhivima. Gosti urednici ovog broja su Nancy Bartlett, arhivistica u Bentley Historical Library (Povijesna knjižnica Bentley) na University of Michigan (Sveučilište Michigan) i Wang Lan iz Kineske državne arhivske uprave. U svom su uvodu istaknuli izvanre-